

Het genus *Notiophilus* Dum. (Col.) in Nederland

door

B. H. KLYNSTRA

Daar ik de laatste tijd zeer vele exx. van bovengenoemd genus ter determinatie ontving, kwam ik er vanzelf toe, voor eigen gebruik een tabel samen te stellen, waarin alle soorten van Nederland en aangrenzend gebied voorkomen.

In GANGLBAUER (1) ontbreekt *hypocrita*, evenals in EVERTS C.N. I (2), zodat deel III (3) er bij moest komen, waarin deze soort wel staat. REITTER (5) en KUHN (6) geven een te korte beschrijving. Voor de in ons aangrenzend gebied door HORION (9, 10) vermelde *laticollis* moest HORION Nachtrag (8) of APFELBECK (4) te voorschijn komen.

JEANNEL (11) geeft in zijn prachtig werk over Carabiden de afbeeldingen der copulatie-organen der ♂♂ van 7 onzer 8 inlandse soorten, alleen die van *rufipes* ontbreekt. Deze auteur maakt echter, evenals de anderen, in zijn tabel gebruik van kenmerken, welke niet alle exx. van één soort bezitten. Zoals de bruingele vlek op het uiteinde der dekschilden en het aantal dorsale (discale), omwalde en in een kuiltje geplaatste haarstippen, die zich bevinden ongeveer op het midden der dekschilden in de 4e tussenruimte der stippelrijen; het tasthaar is daar maar zelden meer aanwezig (EVERTS noemt deze „groefjes”).

EVERTS heeft in C.N. I een andere nummering dezer tussenruimten als in C.N. III. In deel I zegt hij van *biguttatus* „derde tussenruimte bijna gelijk aan de tweede en vierde”. In deel III plaatst hij het „groefje” bij *biguttatus* in de 4e tussenruimte, dit kan alleen indien als 1e tussenruimte geldt de strook langs de naad; als 2e de zeer brede, spiegelgladde ruimte, enz., zoals de andere auteurs dit ook opvatten. Deze laatste nummering gebruik ik h.o. ook. Het dorsale „groefje” noem ik: kuiltje met navelstip (Punktgrübchen; soie discale antérieure of fovéole discale).

Ook GANGLBAUER plaatst het „Grübchen” bij *aquaticus* in de derde, bij *biguttatus* en *quadripunctatus* in de vierde, terwijl het dezelfde tussenruimte is waarin dit kuiltje met navelstip bij alle soorten staat. Boven genoemde verschillen heb ik in onderstaande tabel niet als eerstgenoemde kenmerken opgenomen.

In de beschrijving van het genus *N.* spreekt GANGLBAUER over „Stirn jederseits mit sechs bis zwölf mehr oder minder parallelen, durch schmale Längsfurchen getrennten Längskielen”. Hij doelt hier dus op, zoals EVERTS deze noemt, „langskielen” of „kielvormige langsstrepen”. JEANNEL noemt hen „plis longitudinaux” of „plis frontaux”. Het zijn dus de verhevenheden, niet de groeven of gleuven.

De soorten, die het minste aantal hebben (bv. *hypocrita* en *laticollis*) bezitten zes „Längskielen” gescheiden door vijf „Längsfurchen”. APFELBECK geeft voor *laticollis* op: „auf die Zahl sechs beschränkten scharfen Stirnfurchen”; dit is niet juist en moet zijn 5 „Stirnfurchen” of 6 „Stirnskielen”. Deze onjuistheid vindt men ook in HORION-Nachtrag. Daar er verwarring bestaat omtrent de nummering der tussenr. en het begrip „Furche” en „Kielen”, waardoor een verkeerd aantal hiervan worden vermeld, moet ik dit even rechtzetten.

REITTER, KUHN en PORTA (7) spreken niet over dit laatste kenmerk. JEANNEL maakt geen gebruik van de „plis” als soort-kenmerk, behalve

bij *hypocrita*; EVERTS wees er alleen bij deze soort op in C.N. III. Toch is het voor vele soorten een zeer goed middel ter onderscheiding. Ik gebruik h.o. de namen voorhoofdsplooiën en voorhoofdsgleuven.

Voor het gemakkelijk overzicht splits ik de 8 inlandse soorten en één uit het aangrenzend gebied in twee groepen. Meer soorten komen in Ned., België, Duitsland en Frankrijk (behalve Corsica) niet voor. Veel kans, nog een nieuwe soort voor de Ned. fauna te vinden, hebben wij dus niet.

De kleur der soorten vermeld ik niet afzonderlijk, deze is van licht tot donker bronskleurig. Evenmin de lengten; alle soorten zijn ongeveer 5 mm; alleen *rufipes*, de grootste, is $5\frac{1}{2}$ — $6\frac{1}{2}$ mm.

- 1 De 2e tussenr. der deksch., die breed en spiegelglad is, duidelijk smaller dan de drie volgende samen Groep I
 — De zeer brede 2e tussenruimte even breed of zelfs breder dan de drie volgende samen. Tot deze groep behoren o.a. alle exx. met de bruingele vlek op het uiteinde der deksch. Groep II

GROEP I

- 1 Schenen zwart 2
 — Schenen rood 3
 2 Deksch. voor het uiteinde, binnen de binnenste plooi langs de zijrand, met één navelstip, de enige hier vermelde soort, die daar geen tweede heeft. *) Stippelrijen minder fijn dan bij de volgende soort. Zes voorhoofdsplooiën, gebogen en onregelmatig, zelden recht en zuiver gevormd. Van het ♂ het laatste lid der liptasters niet bijlvormig verbreed, doch het eerste lid der middentarsen zwak verbreed en op de onderzijde donzig behaard. Halssch. in een flauwe bocht naar achteren versmald, achterhoeken weinig uitstekend *aquaticus* L.
 — Deksch. voor het uiteinde met twee navelstippen, boven elkaar geplaatst. Smaller en kleiner dan de vorige soort. Stippelrijen fijner evenals de bestippling van het halssch. Voorh.plooiën onregelmatig, buitenste in elkaar lopend, niet parallel, aantal moeilijk vast te stellen, 6 tot 8. Van het ♂ laatste lid der liptasters duidelijk bijlvormig verbreed, eerste lid der middentarsen niet verbreed en niet behaard. Halssch. in een uiterst flauwe bocht versmald, achterhoeken niet uitstekend *pussilus* Waterh.
 3 Kop met ogen breder dan het halssch. Schedel, daar waar deze aan het halssch. grenst, aan weerszijden dicht bestippeld. Zes voorh.plooiën onregelmatig en onzuiver gevormd, sterk divergerend. Voorh.gleuven ondiep. Voorzijde van het halssch. grof bestippeld. Stippelrijen grover en halssch. naar achteren in een scherpere bocht meer versmald dan de volgende soort, achterhoeken sterk uitstekend. Zijden der deksch. niet parallel, doch licht ingeknepen. Alle tussenr. der deksch. glanzend glad. Van het ♂ laatste lid der liptasters niet bijlvormig verbreed, doch het eerste lid der middentarsen zwak verbreed en op de onderzijde donzig behaard. *palustris* Duft.
 — Kop met ogen even breed als het halssch. Schedel niet of bijna niet

*) Dit kenmerk is constant; van ruim 300 Ned. exx. der verschillende soorten, die ik onderzocht, weken slechts 2% af. Deze afwijking betrof alléén asymmetrisch gevormde individuen, welke links of rechts één navelstip te veel of te weinig hadden.

bestippeld, slechts over de gehele breedte fijn, mat gehagrineerd. Zes voorh.plooien scherp, recht, parallel. Voorh.gleuven diep. Voorzijde halssch. evenals deksch. minder zwaar bestippeld dan de vorige soort. Halssch. in een flauwe bocht naar achteren versmald, achterhoeken weinig uitstekend. Zijden der deksch. parallel, niet ingeknepen. Tussenr. 4 t/m 7 uiterst fijn gehagrineerd ($30 \times$ vergr.). Van het ♂ laatste lid der liptasters wel bijlvormig verbreed, eerste lid der middentarsen zwak verbreed en op de onderzijde donzig behaard.
..... (*germyi* Fauv.) *hypocrita* Curtis.

GROEP II

- 1 De 3e t/m 7e tussenr. mat gehagrineerd. Stippels op deksch. en halssch. niet grof. 2
- Alle tussenr. glanzend glad. Stippels op deksch. en halsch. grof. Van het ♂ het laatste lid der liptasters niet bijlvormig verbreed, doch naar het uiteinde versmald; het eerste lid der middentarsen zwak verbreed en de onderzijde donzig behaard 3
- 2 Zes tot acht voorh.plooien onregelmatig, licht gebogen, vaak ineenslopend, binnenste twee plat, breed en gehagrineerd. Voorh.gleuven ondiep. Tussenr. der deksch. sterk gehagrineerd, de 1e langs de naad eveneens. Alleen de 2e, brede tussenr. spiegelglad, de 4e twee maal zo breed als de 5e. Stippelr. tot aan het einde der deksch. duidelijk aangegeven. Uiteinde met een grote bruingele vlek. Laatste lid der liptasters van het ♂ niet bijlvormig; eerste lid der middentarsen zwak verbreed en donzig behaard *substriatus* Waterh. Deksch. zonder bruingele vlek. Niet inlands. a. *pueli* Louv.
- Zes rechte, scherpe, evenwijdige voorh.plooien. Voorh.gleuven diep. Kop met ogen iets breder dan het halssch., hetwelk in een flauwe bocht naar achteren versmald is. Tussenr. zwak gehagrineerd, de eerste twee echter niet; 4e slechts iets breder dan de 5e. Stippelr. naar het einde verdwijnend. Deksch. zonder bruingele vlek op het uiteinde. Schenen roodachtig. Slanker en kleiner dan de vorige soort. Laatste lid der liptasters bij het ♂ bijlvormig verbreed; eerste lid der middentarsen niet verbreed of behaard. Deze Z.O. Europese soort is volgens HORION in Silezië, Thüringen en Hannover gevonden. Niet inlands *laticollis* Chd.
(*N. laticollis* is door de chagrineringsring der deksch. en mede door de gelijkvormige en zeer aparte voorh.plooien, misschien te verwarren met *hypocrita*, die tot Groep I behoort. Eerstgenoemde is echter ook nog te onderscheiden van *hypocrita* door: vorm van het halssch., hetwelk naar voren in een bocht meer verbreed, naar de basis meer versmald en op de voorzijde dichter bestippeld is. Stippelr. veel grover en dieper, tussenr. vanaf de 3e smaller, deze 3e reeds gehagrineerd, chagrineringsring veel minder fijn. Deze verschillen zijn gebaseerd op exx. *hypocrita* uit Nederl. en exx. *laticollis* gevonden bij Nevesinje, Herzegovina.)
- 3 Het minder brede halssch. in een scherpe bocht naar de basis versmald, de achterhoeken zeer scherp naar buiten uitstekend. Gehele poten rood. Voorh.plooien gebogen, in elkaar lopend, getal niet juist vast te stellen, ongeveer acht. Voorh.gleuven ondiep. Deksch. geheel bronskleurig, zonder bruingele vlek. Normaal met één dorsaal kuiltje

met navelstip. Stippelrijen diep en grof *rufipes* Curtis.

Een ♀ met op elk deksch. 2 dorsale kuiltjes met navelstip, gevonden door A. v. ROON, Rozendaal-G., Mei 1947¹⁾, noem ik
a. *quadrioveatus*, nov. ab.²⁾

- Het brede halssch. in een flauwe bocht of bijna rechtlijnig versmald, achterhoeken bijna of zuiver rechthoekig, weinig uitstekend. Van de poten alleen de schenen rood 4
- 4 Het zeer brede halssch. bijna rechtlijnig versmald, alléén dicht bij de basis met een zeer flauw bochtje naar binnen, achterhoeken rechthoekig. Habitus breder en minder gewelfd dan van *biguttatus*. Acht oppervlakkige voorh.plooien hier en daar ineenlopend, minder recht en minder zwaar. Voorh.gleuven ondiep. Bestippeling op het halssch. minder diep, vooral op de voorzijde; die op de deksch. eveneens zwakker dan die der volgende soort. Het bovenste deel der 4e tussenruimte tweemaal zo breed als dat der 3e. Normaal met 2 dorsale kuiltjes met navelstip op elk deksch. in de 4e tussenruimte, de bovenste op $\frac{1}{3}$ afstand van de basis, de onderste op $\frac{2}{3}$ afstand. Met grote bruingele vlek op het uiteinde der deksch. Schenen rood. Een ♀ werd in ons land gevonden door A. VAN ROON te Rozendaal-G., April 1949, bij welk ex. het onderste dorsale kuiltje met navelstip op het linker deksch. ontbreekt. ¹⁾ f. nov. sp. ... *quadripunctatus* Dej.
- Het brede halssch. in een flauwe bocht naar de basis versmald, achterhoeken niet zuiver een rechte hoek vormend. Zes dikke voorh.plooien niet altijd even regelmatig en vaak meer of minder divergerend. Voorh.gleuven diep. Bestippeling grover op het halssch. en de strepen der deksch. dan bij de vorige soort. Bovenste deel der 4e tussenr. slechts iets breder dan dat der 3e. Normaal op elk deksch. één dorsaal kuiltje met navelstip. Met grote bruingele vlek op het uiteinde der deksch., die zeer zelden ontbreekt. Schenen rood.....
..... *biguttatus* F.
- De bruingele vlek op de deksch. ontbreekt a. *klynstrai* Everts.
- Op elk deksch. 2 kuiltjes met navelstip
..... a. *pseudo-quadripunctatus* Everts.

Geciteerde literatuur

1. GANGLBAUER, L., 1892, Die Käfer von Mitteleuropa, I.
2. EVERTS, E., 1898, Coleoptera Neerlandica, I.
3. ———, 1922, Coleoptera Neerlandica, III.
4. APFELBECK, V., 1904, Die Käferfauna der Balkanhalbinsel, I.
5. REITTER, E., 1908, Fauna Germanica, I.
6. KUHNT, P., 1913, Illustr. Bestimmungstabellen.
7. PORTA, A., 1923, Fauna Col. Italica, I.
8. HORION, A., 1935, Nachtrag zu Fauna Germanica.
9. ———, 1941, Faunistik der deutschen Käfer.
10. ———, 1951, Verzeichnis der Käfer Mitteleuropas.
11. JEANNEL, R., 1941, Faune de France, Col. Carabiques, I.

Wassenaar, Bloemcamplaan 20, Juni 1951.

¹⁾ De Heer VAN ROON was zo vriendelijk dit ex. aan mijn collectie af te staan.

²⁾ On every elytrum 2 dorsal foveolae.